

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

GAZETY

Zasoby. Opracowanie. Ochrona.
Digitalizacja. Promocja/Informacja

Materiały z międzynarodowej konferencji naukowej
Poznań, 19-21 października 2006

Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu
Wyższa Szkoła Umiejętności Społecznych w Poznaniu
IFLA Newspapers Section

Poznań 2006

Komitet Naukowy / Conference Scientific Committee

prof. dr hab. Mirosław Górny, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań
Poznańska Fundacja Bibliotek Naukowych
prof. dr hab. Piotr Nowak, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań
prof. dr hab. Michał Iwaszkiewicz, Wyższa Szkoła Umiejętności Społecznych, Poznań
Edmund King, British Library, Newspaper Library, London
dr Hartmut Walravens, IFLA Newspapers Section

Redakcja naukowa / Editors

dr Artur Jazdon
dr Aldona Chachlikowska

Organizatorzy / Organizers

Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu
Wyższa Szkoła Umiejętności Społecznych
IFLA Newspapers Section

Patronat Honorowy / Honorary Patronage

Prof. dr hab. Stanisław Lorenc, Rektor UAM

Komitet Organizacyjny / Organizational Committee

Artur Jazdon
Zdzisław P. Szkutnik
Aldona Chachlikowska
Hanna Wieland
Krystyna Jazdon

Zdjęcie na okładce / Photo on the cover

Rafał Michałowski

© Copyright by
Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu
Poznań 2006

ISBN 83-918728-6-6

Przygotowanie do druku / Printing preparation

RHYTMOS

Druk i oprawa / Printed and bound

TOTEM

Spis treści Contents

Wstęp	9
Introduction	11
SYLWESTER DZIKI	
<i>Kształtowanie się polskiego nazewnictwa prasowego (ze szczególnym uwzględnieniem nazw pism codziennych) na przestrzeni dziejów dziennikarstwa</i>	13
<i>The Process of Shaping the System of Standardized Nomenclature of the Press (with Particular Emphasis to "Newspapers") in the History of Journalism (Abstract)</i>	23
JERZY JAROWIECKI, WŁADYSŁAW MAREK KOLASA	
<i>Najważniejsze polskie gazety do wybuchu pierwszej wojny światowej w kontekście zabezpieczenia ich dla potomnych (charakterystyka, badania, zasoby)</i>	25
<i>The Major Polish Newspapers Published until the Beginning of the First World War in Context of Heritage Preservation (Characteristics, Research, Resources)</i>	55
JERZY JAROWIECKI	
<i>Polska prasa konspiracyjna 1939-1945 w badaniach oraz w zasobach bibliotek i archiwów polskich</i>	85
<i>Polish Clandestine Press between 1939-1945 in the Studies and in Library and Archival Resources (Abstract)</i>	99
HALINA BRZEZIŃSKA-STEC	
<i>Prasa codzienna do 1939 roku w zbiorach bibliotek Białegostoku. Charakterystyka, zasób, ochrona</i>	101
<i>The Daily Press before 1939 in the Collections of the Libraries of Białystok. Characterization, Holdings, Protection</i>	117
JADWIGA KLIMA	
<i>Zbiór gazet w Bibliotece Książąt Czartoryskich w Krakowie</i>	133
<i>Newspapers Collection in the Princes Czartoryski Library in Cracow</i>	143

EDMUND KING	
<i>Zbiory Gazet w British Library: historia i przyszłość</i>	151
<i>British Library Newspaper Collections: Past and Future</i>	163
IWO ASMUS	
<i>Pomorskie gazety w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Greifswaldzie</i>	173
<i>Pomeranian Newspapers in the Holdings of Greifswald University Library</i>	177
BERNHARD KWOKA	
<i>„Archiwum Prasy Niemieckich Wysiedlonych” w Bibliotece im. Marcina Opitza (Martin-Opitz-Bibliothek) w Herne</i>	181
<i>The Collections of German Press of German Ethnic Resettlers in Martin-Opitz-Bibliothek in Herne (Abstract)</i>	185
ANDRZEJ NOWAKOWSKI	
<i>Gazety regionalne do 1919 roku w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu, ich stan zachowania i ochrona</i>	187
<i>Regional Newspapers till 1919 in the Assemblage of the University Library in Poznań, their Condition and Protection</i>	195
BARBARA GÓRA	
<i>Gazety polskie okresu międzywojennego w Bibliotece Uniwersyteckiej w Poznaniu</i>	203
<i>Polish Newspapers from the Interwar Period in Poznań University Library</i>	209
JAN ALEKSIŃSKI	
<i>Wielkopolska prasa lokalna po 1989 roku w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu</i>	217
<i>The Local Press of the Wielkopolska Region after 1989 in the Assemblage of the Poznań University Library (Abstract)</i>	220
MAŁGORZATA NOWIK	
<i>Opracowanie katalogowe gazet w Bibliotece Narodowej</i>	223
<i>The Cataloguing of Newspapers at the National Library</i>	233
DOROTA OTWINOWSKA	
<i>Uwagi i postulaty dotyczące katalogowania gazet pisanych</i>	243
<i>Comments and Suggestions Concerning the Cataloguing Rules for Newsletters</i> ..	253
ALEKSANDRA MIKOŁAJSKA, ANNA SZATKOWSKA	
<i>Opracowanie gazet w Bibliotece Uniwersyteckiej w Poznaniu</i>	261
<i>Newspaper Processing in the University of Adam Mickiewicz Library in Poznań</i>	269
THOMAS SERGEJ HUCK	
<i>Archiwa prasowe HWWA i ZBW – retrodigitalizacja starych zasobów w okresie od 1900 do 1949 roku (Abstrakt)</i>	277
<i>The HWWA and ZBW Press Archives – Retrodigitalisation of Old Press Cuttings from the Period 1900 to 1949 (Abstract)</i>	279
ELSE DELAUNAY	
<i>Bibliografia gazet: filozofia, strategia i metodologia w świetle kilku konkretnych przykładów</i>	281
<i>Newspaper Bibliography: Philosophy, Strategy and Methodology by the Light of some Precise Samples</i>	281

BEATA NOWAK

- Informacje z prasy codziennej w „Bibliografii regionalnej Wielkopolski”.
Kryteria doboru i funkcje* 297
*Information Coming from Daily Press Releases for the “Regional
Bibliography of Greater Poland”. Selection Criteria and Functions* 301

GRAŻYNA PIOTROWICZ, CEZARY DOŁĘGA

- System digitalizacji, przeszukiwania i prezentowania zasobów prasowych* 305
*System for Digitalization, Searching and Presentation
of Newspapers (Abstract)* 314

THADDEUS LIPINSKI

- Digitalizacja i dostęp do starych gazet i czasopism*..... 315
Digitisation and Access to Old Newspapers and Journals 319

EDYTA TŁUSZCZ, TOMASZ SKOWROŃSKI

- Archiwizacja analogowa i cyfrowa. Techniki, trendy, korzyści i problemy*..... 323
*Analog and Digital Archivization. Technology Behind the Concepts,
Tendencies, Advantages and Problems (Abstract)*..... 336

MAGDALENA GOŁOTA-MAJEWSKA, BARBARA JANUS

- Gazety w Kujawsko-Pomorskiej Bibliotece Cyfrowej*..... 337
Periodicals in Kujawsko-Pomorska Digital Library..... 349

ANETA D. JADOWSKA

- Prasa emigracyjna w Bibliotece cyfrowej – casus „Wiadomości” londyńskich ...* 357
*Emigration Press in a Digital Library – Casus “Wiadomości”,
Periodical Issued in London*..... 361

EWA WICHLIŃSKA, KATARZYNA GMEREK

- Gazety w Wielkopolskiej Bibliotece Cyfrowej – doświadczenia i plany
Biblioteki Uniwersyteckiej*..... 365
*Newspapers in the Digital Library of Wielkopolska – the Practice and Plans
of the Adam Mickiewicz Library*..... 371

PRZEMYSŁAW WOJCIECHOWSKI

- Czynniki niszczące papier gazetowy. Metody zabezpieczania i konserwacji
gazet w XXI wieku* 377
*Factors Damaging Newspaper Paper. Methods of Newspaper Preservation
and Conservation in the 21th Century*..... 391

ADAM JACHIMCZYK

- Internetowe archiwa polskich dzienników ogólnoinformacyjnych* 403
The Internet Archives of Polish Dailies..... 417

BARBARA SZCZEPAŃSKA

- Digital Rights Management – czy jest się czego obawiać?*..... 431
Digital Rights Management – is there a Reason for Worry?..... 439

JAN KANIA

- Przyszłość prasy w systemie komunikacji masowej – główne kierunki
zmian w rynkowym i społecznym funkcjonowaniu dzienników i czasopism*..... 447
*The Future of Press in the Mass Media System – the Main Directions
of Changes in the Market – and Social Functioning of Daily Papers
and Magazines (Abstract)*..... 452

AGNIESZKA CHAMERA-NOWAK

<i>Gazety przyszłości. Obecne kierunki i tendencje rozwoju rynku prasy.....</i>	455
<i>Newspapers of the Future. Current Directions and Development Tendencies of the Press Market</i>	467

HALINA BRZEZIŃSKA-STEĆ
Biblioteka Uniwersytecka im. Jerzego Giedroycia
Białystok

*Prasa codzienna do 1939 roku
w zbiorach bibliotek Białegostoku.
Charakterystyka, zasób, ochrona*

WSTĘP

Nad prasą białostocką nie podjęto do tej pory szerzej zakrojonych badań. Jediną próbą całościowego ujęcia tego tematu jest artykuł Zofii Sokół¹, studia Mariana Fuksa² dotyczące prasy żydowskiej oraz badania prowadzone w latach 80-tych pod kierunkiem prof. A. Paczkowskiego w Instytucie Historii UwB, czego efektem są prace magisterskie poświęcone białostockiej prasie codziennej³. Publikacja Zofii Sokół ogranicza się w zasadzie do przedstawienia ogólnych informacji o opisywanych czasopismach oraz krótkich charakterystyk ich treści. Z punktu widzenia niniejszego opracowania największe znaczenie ma dołączony do artykułu spis tytułów prasy białostockiej orientujący w całości produkcji wydawniczej miasta. Przydatne okazały się również prace Władysława Władyki i jego bibliografia tytułów dzienników wydanych w dwudziestoleciu międzywojennym⁴.

Pomocną w przedstawieniu ogólnych uwarunkowań działania prasy w Drugiej Rzeczypospolitej jest literatura poświęcona dziejom czasopiśmiennictwa tego okresu. Z pozycji historyczno-prasowych wykorzystano tu przede wszystkim studia Andrzeja Paczkowskiego i Andrzeja Notkowskiego⁵.

Podobnie przedstawia się stan dokumentacji archiwalnej. Materiały w postaci archiwów redakcyjnych, które by umożliwiły poszerzenie tej problematyki nie istnieją. Nieco danych dotyczących „Dziennika Białostockiego” wniosły przedwojenne studia: *Białystok Ilustrowany* oraz Henryka Mościckiego *Białystok. Zarys historyczny*⁶. Dane o wysokościach nakładów pism białostockich znaleźć można w katalogach prasowych firm ogłoszeniowych⁷. W charakterystyce ilościowej cenne są wydane drukiem materiały statystyczne, w szczególności *Wiadomości statystyczne miasta Białegostoku za lata 1921-1928*⁸. Nadal nie ma pełnego wykazu czasopism ani zestawienia ich zawartości. W miarę kompletne katalogi prasowe PAR i *Katalog Prasowy Pietraszka*, obejmują około 90% wychodzących tytułów, podobnie *Urzędowy Wykaz Druków Wydanych w Rzeczypospolitej Polskiej* i *Urzędowy Wykaz Czasopism Wydanych w Rzeczypospolitej Polskiej* z lat 1929-1938.

W tej sytuacji niniejszy referat jest jedynie wstępnym rozpoznaniem problemu, ograniczającym się do podjęcia kilku kwestii szczegółowych. Uwagę zwrócono przede wszystkim na przedstawienie rozwoju ilościowego prasy białostockiej, jej zasobów w miejscowych bibliotekach, możliwości zachowania i uzupełnienia zbiorów. Pominięto natomiast kwestie związane z pojęciem prasy regionalnej, jej typologią oraz charakterystykę formalną i w znacznej mierze treściową.

Przyjmując za podstawowe wyznaczniki geograficzne, wybrano do analizy pisma redagowane i wydawane wyłącznie na terenie miasta Białegostoku. Znaczne ograniczenie zasięgu terytorialnego wynika przede wszystkim z obszerności materiału oraz możliwości dostępu do źródeł. Kryterium treści z kolei uwzględnia obecność tematyki związanej z wydarzeniami bieżącymi i problematyką określonego obszaru. Świadome przeznaczenie tych pism przez wydawcę dla odbiorców na niewielkim terytorium często znajduje swój wyraz w tytułach lub podtytułach.

Kwestią istotną w tej sytuacji staje się problem terenowych mutacji dzienników i gazet, których główne wydania ukazywały się w miastach centralnych. Zjawisko to na przełomie lat dwudziestych i trzydziestych przybrało masowe rozmiary. Wydaje się, że mutacje należy również zaliczyć do prasy regionalnej. Przemawiają za tym nie tylko kryteria formalne (miejsce wydania), ale także stan faktyczny. Tworzenie kolumny lokalnej zarówno w sensie dziennikarskim jak i drukarskim odbywało się na miejscu. Mutacje miały typowy dla prasy regionalnej zasięg odbioru, a kolumny lokalne odpowiadały warunkowi związku treści z terenem przeznaczenia pisma. Mutacje można uznać więc za przejaw aktywności wydawniczej ośrodków lokalnych. Różniły się natomiast materiałem informacyjno-publicystycznym, który powstawał w zamiejscowej centrali⁹.

POCZĄTKI PRASY W CODZIENNEJ W BIAŁYMSTOKU

Prasa białostocka okresu Drugiej Rzeczypospolitej nie miała wcześniejszych tradycji wydawniczych. Pierwszym pismem periodycznym, jakie ukazało się w Białymstoku była wydawana w latach 1795-1807 gazeta urzędowa, zawierająca rozporządzenia miejscowych władz pruskich i drobne ogłoszenia, której pełny dwujęzyczny tytuł brzmiał: „Neu-Ostpreussisches Intelligenz-Blatt zur nützlichen Bequemlichkeit des Publici = Nowo-Wschodnich Prus Doniesienia ku wygodzie publicznej”[!].

Na początku XX wieku pojawiło się w Białymstoku kilka gazet rosyjskich. W latach 1903-1910 ukazały się m.in.: „Biełostokskij Wiestnik”, „Zapadnaja Okraina”, „Nowyja Siły”, „Biełostokskaja Gazieta”. Dłużej wychodził „Gołos Biełostoka” redagowany przez J. Zeligmana w latach 1910-1920. W 1912 roku ukazywał się rosyjski tygodnik „Biełostoczanin” oraz przegląd cerkiewny „Biełostokskija Wiedomosti”. Nieregularnie wychodził wydawany w języku jidysz organ miejscowej społeczności żydowskiej „Hajntige Zeit”. Dopiero w 1912 roku ukazała się pierwsza gazeta w języku polskim. Był nią tygodnik „Gazeta Białostocka”, publikowany z przerwami do momentu wkroczeniu do Białegostoku wojsk niemieckich w sierpniu 1915 roku. Przez pewien okres władze okupacyjne wydawały urzędowy „Białostoker Zeitung”¹⁰.

U źródeł powstania i rozwoju prasy białostockiej w okresie dwudziestolecia międzywojennego leży przede wszystkim przyczyny polityczne. Wejście Białegostoku

w skład odrodzonej Rzeczypospolitej zniósł dotychczasowe ograniczenia narzucane przez zaborców. Niestety utrwalaniu miejscowych inicjatyw wydawniczych nie sprzyjał zarówno poziom gospodarczy i kulturalny regionu jak i zaplecze techniczne. Charakterystyczną cechą lokalnych wydawnictw była trudna sytuacja materialna i finansowa. Miało to decydujący wpływ na rozwój gazet i czas ich ukazywania się, niekiedy bardzo krótki. Jednocześnie trudności finansowe zmuszały do ciągłego poszukiwania sponsorów. Były nimi zazwyczaj partie i ugrupowania polityczne, które w zamian za wsparcie finansowe, zmuszały pisma do lansowania określonej ideologii, co często wraz z upadkiem stronnictwa oznaczało likwidację gazety. Wszystkie dzienniki białostockie (niezależnie od stopnia samodzielności), zaliczyć należy do pism informacyjnych, w których publicystyka zastępowana była często komentarzem towarzyszącym przedstawianym wiadomościom. Problematyka ogólnokrajowa stanowiła główną sferę zainteresowań, chociaż obecność spraw lokalnych (często na wydzielonych stronach lub wkładkach) decydowała o ich regionalnym charakterze. Wśród podejmowanych na łamach prasy białostockiej zagadnień przeważała tematyka polityczna, której ton niejednokrotnie był odzwierciedleniem określonych przekonań wydawców. Wiele czasopism (często określających się jako niezależne) realizowało programy partii i stronnictw politycznych, zwłaszcza w okresach przedwyborczych. Dominacja problematyki politycznej nie pozostawiała zbyt dużo miejsca na zagadnienia kulturalne i ogólnospołeczne. Te ostatnie ograniczały się zazwyczaj do relacji z zebrań różnych organizacji, akcji charytatywnych i kwest. Tematykę kulturalną reprezentowała głównie literatura – najczęściej powieść w odcinkach lub opowiadania. Publikowano też utwory poetyckie głównie autorów miejscowych. Inną pozycję działu kulturalnego stanowiły recenzje teatralne, muzyczne i książkowe. W zakresie popularyzacji wiedzy dominowała historia przedstawiana w postaci opracowań dotyczących przeszłości regionu oraz artykuły okolicznościowe z okazji ważnych rocznic i świąt państwowych.

Poza Białymstokiem znaczącymi ośrodkami wydawniczymi w województwie były: Grodno, Suwałki i Łomża, które dysponowały własną prasą codzienną. Pod względem wielkości produkcji wydawniczej (mierzonej ilością tytułów) Grodno zajmowało w stosunku do stolicy województwa pozycję równorzędną, zdecydowanie podrzędną dwa pozostałe. Wydaje się, że prasa każdego z tych ośrodków była nastawiona na obsługę własnej publiczności prasowej. Wprawdzie dzienniki białostockie posiadały od 1922 roku swoje mutacje w Grodnie, ale ukazywały się one tam pod innymi tytułami i ze zmienioną treścią.

CHARAKTERYSTYKA WYBRANYCH GAZET

Ograniczone ramy niniejszego artykułu nie pozwalają na pełne przedstawienie omawianego materiału znajdującego się w zbiorach bibliotek i instytucji kultury miasta Białegostoku. Powyższe zestawienie obejmuje wyłącznie najbardziej reprezentatywne tytuły prasy codziennej¹¹.

Białostocki Głos Codzienny, 1926, red. naczelny i wydawca Jan Antonowicz, organ Narodowej Partii Pracy. Pierwszy numer ukazał się 1 lipca 1926 roku. Drukowany w dużym nakładzie 3000 egzemplarzy, w drukarni Miszonduka. Była to mutacja warszawskiego

„Głosu Codziennego” z dodrukiem w Białymstoku ostatniej strony. Pismo kierowane do całej społeczności lokalnej, o czym świadczy wysokość nakładu oraz treść o charakterze informacyjnym. W celu zwiększenia spadającej poczytności i zdobycia jak największej liczby prenumeratorów, zaczęto umieszczać informacje typu skandalizującego, tworząc nową rubrykę „Z bruku białostockiego”. W końcu sierpnia 1926 roku „Białostocki Głos Codzienny” opublikował artykuł, posądzając w nim o nadużycia wiele niewinnych osób. Publikacja ta stała się bezpośrednią przyczyną zamknięcia dziennika 28 sierpnia bez żadnej zapowiedzi wydawniczej. Zasoby: Biblioteka Uniwersytecka, 1926, nr 1-58 (mikrofilm); Książnica Podlaska, 1926, nr 1-58 (mikrofilm).

Białostocki Kurier Nowości, 1933, red. Janina Michałowska, był niezależną polską gazetą codzienną, mutacją wileńskiego „Kuriera Nowości”. Zaczął się ukazywać 4 października 1933 roku w nakładzie 700-750 egzemplarzy. Był jedną z najtańszych gazet w Białymstoku – cena egzemplarza wynosiła 5 groszy, wychodził zaledwie dwa tygodnie. W sumie ukazało się tylko 20 numerów. Pierwsze trzy zawierały artykuły o treści politycznej i społecznej, następne ograniczyły się wyłącznie do treści sensacyjnych. Nowością, podchwyconą później przez inne dzienniki, było omawianie programu radiowego. Kontynuatorem był „Kurier Białostocki”, wydawany i redagowany przez Jana i Walentynę Jaskólskich w tej samej postaci i szacie graficznej ukazujący się od 25 listopada do 25 grudnia. Powodem upadku obu dzienników był brak środków finansowych i słabe zainteresowanie lokalnej społeczności. Zasoby: Biblioteka Uniwersytecka, 1933, nr 1-20 (mikrofilm); Książnica Podlaska, 1933, nr 1-20 (mikrofilm).

Dziennik Białostocki, 1919-1922, red. Wł. Olszyński, K. Kosiński, B. Filipowicz. Myśl założenia polskiego czasopisma powstała w grudniu 1918 roku, gdy Białystok był jeszcze pod okupacją niemiecką. Grupa inteligencji polskiej - Konstanty Kosiński, Władysław Olszyński, Benedykt Filipowicz i Karol Tołłoczko, zaczęła prace nad zorganizowaniem polskiego dziennika, narzędzia propagandy sprawy narodowej. W tym celu na przełomie stycznia i lutego 1920 roku powołano do życia Polskie Towarzystwo Popierania Prasy i Czytelnictwa. Drogą kwesty ulicznej zebrano 15 tysięcy marek i przystąpiono do starań o zakup czcionek, prasy drukarskiej, farby i papieru, nawiązano kontakty z wydawnictwami warszawskimi w celu ściągnięcia do Białegostoku zecerów polskich.

Uwieńczeniem starań Towarzystwa był „Dziennik Białostocki”, którego pierwszy numer ukazał się 6 kwietnia 1919 roku, a więc w dwa tygodnie po wkroczeniu wojsk polskich do Białegostoku. Był organem wolnej myśli o charakterze społeczno-politycznym i kulturalno-literackim. Początkowo drukowany w zakładach graficznych Benedykta Huppertca; później w Drukarni Udziałowej Sp. Akcyjna, w nakładzie około tysiąca egzemplarzy. Poza artykułami głównymi, 2 lub 3 w każdym numerze, dziennik miał stałe rubryki zawierające wiadomości lokalne, drukował też ogłoszenia i reklamy. Po uzyskaniu własnej drukarni poszerzono gazetę o dział literacki, gdzie publikowano opowiadania autorstwa mieszkańców Białegostoku. Na propozycje żydowskiego dziennika w języku rosyjskim „Głos Białostoka”, aby Białystok uczynić „wolnym miastem”, a jego przyszłość uzależnić od plebiscytu, „Dziennik Białostocki” wystąpił z ostrą repliką, drukując cykl artykułów ukazujących historyczną przynależność Białostoczczyzny do Polski. Ukazywał się do lipca 1920, do momentu wkroczenia Armii Czerwonej do Białegostoku. Wznowiony 27 sierpnia 1920 roku przez Towarzystwo Straży Kresowej, odbijany był w Polskiej Drukarni Udziałowej Spółka Akcyjna w Białymstoku. Obowiązki redak-

tora przejął Antoni Lubkiewicz. Zachował początkowo ciągłość numeracji sprzed okresu rządów TKRP, miał jednak inną obsadę redakcyjną, układ działów i nowy sposób ujmowania zagadnień. Bardziej niż w okresie poprzednim zajmował się sprawami politycznymi i ogólnopolskimi, zatracając zupełnie charakter dziennika regionalnego. Sprawy lokalne sprowadzono do kilku niewielkich rubryk, ostatnią natomiast stronicę w całości poświęcono reklamie i ogłoszeniom. W takiej formie „Dziennik Białostocki” przypominał raczej prasę stołeczną, tym bardziej, że redakcja zapewniła sobie współpracę kilku warszawskich dziennikarzy, m.in.: Edwarda Błońskiego, Benedykta Hertza – znanego bajkopisarza i poety, a także znanych publicystów wileńskich i łódzkich: Władysława Zielińskiego, Aleksandra Szapiro, Kazimierza Grusa, Kamila Mickiewicza. Od czasu do czasu zamieszczano ilustracje, co było dużą nowością w prasie codziennej. Na początku października 1921 roku z powodu trudności finansowych Towarzystwo Straży Kresowej sprzedało dziennik Antoniemu Lubkiewiczowi. Pod zmienionym tytułem „Nowy Dziennik Białostocki” był organem Narodowej Partii Robotniczej. Treść i charakter czasopisma pozostały bez zmiany. Po wyborach do sejmu w listopadzie 1922 roku zainteresowanie NPR zmalało do tego stopnia, że przestano wypłacać uposażenia pracownikom, pozostawiając ich własnemu losowi. Ostatni numer ukazał się pod koniec 1922 roku. Zasoby: Biblioteka Uniwersytecka, 1919, 1920, 1921 (mikrofilm).

Dziennik Białostocki, 1923-1939, red. Józef Ujejski, Napoleon Sakowicz, Antoni Piotrowski, Lucjan Duczyński; nazywany „czerwonym” w odróżnieniu od „Nowego Dziennika Białostockiego”, popierał PPS, później PPS-Prawicę, mimo że mienił się organem niezależnym. Oba dzienniki o podobnym tytule, odbijane w tej samej drukarni, mieszczące się w tym samym lokalu, rozpoczęły ostrą walkę konkurencyjną. Doszło do ekscesów. „Nowy Dziennik Białostocki” został zawieszony, a „czerwony” „Dziennik Białostocki”, zadłużony, wychodził nieregularnie, z dłuższymi przerwami. Poziom pisma wyraźnie się obniżył. Większe artykuły ukazywały się rzadko, coraz więcej miejsca zajmowała reklama i ogłoszenia, również na stronie lokalnej. Wydawca „Dziennika Białostockiego”, Józef Ujejski, oskarżony o współpracę z TKRP w 1920 roku, zbiegł za granicę, co znacząco wpłynęło na sytuację gazety. Do tego jeszcze doszły liczne procesy sądowe, w wyniku czego „Dziennik Białostocki” został zawieszony 26.11.1924 roku. W jego miejsce dziennika zaczęły ukazywać się jednodniówki zmieniające codziennie swój tytuł, będące mutacją warszawskiego „Ekspressu Wieczornego”. Od 10 marca „Dziennik” zaczął ukazywać się już normalnie. W 1928 roku przeszedł oficjalnie na stronę BBWR i w czasie wyborów do Sejmu w 1928 roku mienił się jego organem prasowym. W latach 30. poziom dziennika zmienił się na korzyść i stał się on ponownie interesującym pismem codziennym, nie ustępującym organom stołecznym. Do współpracy wciągnięto Jana Glinkę i Michała Goławskiego, którzy publikowali wiele cennych artykułów historycznych. Nowością było wprowadzenie „Recenzji teatralnych” i informacji „Z przemysłu włókienniczego”. Numery niedzielne miały po 2 strony lokalne oraz dodatek ilustrowany „Moja Gazetka” dla dzieci i młodzieży. Ostatni numer ukazał się 30 sierpnia 1939 roku. „Dziennik Białostocki” był najdłużej wychodzącym czasopismem białostockim, bez dłuższych przerw ukazywał się prawie przez dwadzieścia lat, co w owym czasie było zjawiskiem dość rzadkim¹². Zasoby: Biblioteka Uniwersytecka, 1922-1928, (mikrofilm); Książnica Podlaska, 1923-1939, brakuje 1932, niektórych numerów w pozostałych rocznikach (mikrofilm); 1927-39 (druk), duże braki.

Echo Białostockie, 1931-1939, red. F. Nowakowski, wyd. A. Brzostowski. Pismo było mutacją łódzkiego „Echa” i zaczęło ukazywać się 19 kwietnia 1931 roku w nakładzie 1600 egzemplarzy. Dziennik był organem Narodowej Demokracji, mimo że określał się jako niezależny. Strona lokalna składała się z wstępnego artykułu redakcyjnego tzw. „czołówki”, oraz stałych rubryk: „Kącik literacki”, „Na arenie życia białostockiego”, „Kronika białostocka” itp. Z niewyjaśnionych powodów 13.05.1932 roku „Echo” przestało się ukazywać. Zawieszoną gazetę przejął Antoni Faranowski i zaczął wydawać *Nowe „Echo Białostockie”*. Od 31.12.1932 roku dziennik wrócił do dawnego tytułu. Nowością było utworzenie stałego działu literackiego, który miał skupić wszystkie miejscowe pióra w „Kole Literatów Białostockich” na wzór istniejącego Stowarzyszenia Literackiego Żydowskiego. „Dodatek Literacki” ukazujący się co tydzień do końca 1934 roku miał też stworzyć płaszczyznę porozumienia z kręgami literackimi Warszawy i Wilna oraz ułatwić debiuty literackie młodym poetom. Z czasem gazeta zmieniła swój niezależny charakter, przechodząc do obozu piłsudczyków jako oficjalny organ BBWR. Ciekawe artykuły pojawiały się coraz rzadziej, wprowadzono natomiast nie spotykaną dotychczas „Kronikę umieralności”. „Echo Białostockie” wychodziło do pierwszych dni marca 1939 roku, następnie zostało zawieszona na skutek afery ogłoszeniowej. Zasoby: Biblioteka Uniwersytecka, 1939, nr 2, 16, 26, 52 (mikrofilm); Kolekcja Humanistyczna, 1935, nr 136; Książnica Podlaska, 1935-1939 (mikrofilm) nieliczne braki numerów w latach 1938-1939.

Gazeta Białostocka, 1927, red. i wyd. Teofil Morelowski. Była to kolejna próba utworzenia dziennika regionalnego, który by pełnił funkcję centralnego organu wojewódzkiego. „Gazeta” była mutacją warszawskiej „Unii”, w Białymstoku ukazywała się w nakładzie 500 egzemplarzy. Program pisma opublikowany w pierwszym numerze z 11 września 1927 roku propagował „całkowite podporządkowanie państwowości polskiej”, nawoływał do zaniechania wszelkich sporów i waśni między stronnictwami, w imię dobra odrodzonej Ojczyzny. Wzniosłe hasła okazały się fikcją, zamiast poważnych artykułów czy publicystyki do stałych rubryk należały: „Z sądu”, „Kradzieże”, „Napady i pobicia”, „Podrzutek”, co wyraźnie świadczy o poziomie *Gazety*. Do ciekawostek zaliczyć można rubrykę z ogłoszeniami matrymonialnymi, niespotykaną w innych dziennikach białostockich. Przystała ukazywać się 11 października po zaledwie trzydziestu dniach wychodzenia. Zasoby: Książnica Podlaska, 1927, nr 1-3, nr 6-31 (mikrofilm).

Głos Obywatela, 1929-1930, red. Antoni Faranowski, wydawany przez Towarzystwo Wojewódzkie „Lechia”, drukowany w drukarni Sz. Zbara, podtytuł brzmiał: „Gazeta polityczna, społeczna, naukowa, literacka i sportowa, wydawana w Białymstoku, Łomży, Wołkowysku, Grodnie i Suwałkach”. Była to kolejna próba utworzenia dziennika wojewódzkiego o charakterze regionalnym. Numer pierwszy ukazał się 17 października 1929 roku. Nakład pisma wynosił 3000 egzemplarzy, w Białymstoku były drukowane 4 strony. Dwie pierwsze poświęcono wiadomościom politycznym z kraju i ze świata, sytuacji gospodarczej i międzynarodowej, ważnym wydarzeniom kulturalnym itp. Najczęściej były to przedruki z czasopism warszawskich, wileńskich, lwowskich czy łódzkich, lub korespondencje „telefonem z Warszawy od stałego przedstawiciela”. Strona trzecia była kroniką wiadomości regionalnych z miast wymienionych w podtytule. Ostatnia, czwarta informowała o sprawach lokalnych. W założeniu głównymi odbiorcami gazety miały być dla szerokie rzesze robotników i chłopów

zamieszkujących ziemię Polski wschodniej. W związku z tym publikowano artykuły dotyczące pracy i bezrobocia, strajków, kryzysu gospodarczego. Propagowano idee działalności spółdzielczej a w ramach promocji turystyki opublikowano wiele ciekawych artykułów dotyczących historii i zabytków ziemi białostockiej. W październiku 1930 roku dziennik zreorganizował się i zaczął ukazywać się pod zmienionym tytułem: „Głos Obywatela Ziemi Białostockiej”. Spowodowane było to cofnięciem dotacji Towarzystwa Wydawniczego „Lechia” i przejęciem go przez dotychczasowego redaktora Antoniego Faranowskiego. Po wydaniu 4 numerów nastąpiła kolejna zmiana tytułu na „Głos Ziemi Białostockiej”. Dziennik przestał ukazywać się w połowie listopada 1931 roku. Podkreślić należy, że jako jedyne pismo w Białymstoku posiadał mutację grodzieńską. Zasoby: Biblioteka Wyższego Archdiecezjalnego Seminarium Duchownego, 1930, nr 213; Archiwum Wojewódzkie, 1930, nr 83, nr 240.

Goniec Białostocki, 1936, red. Marian Józefowicz, wyd. Irena Józefowiczowa. Drukowany w zakładzie B. Huppertca, posiadał tylko 4 strony tekstu, ostatnia zawierała wiadomości lokalne. Czasopismo był o mutację warszawskiego „Kuriera Codziennego 5 groszy. *Goniec Białostocki*” ukazywał się od 4 stycznia 1936 roku do 26 listopada 1936 roku. Jak podkreślano na jego łamach był pismem niezależnym. W artykule wstępnym pod znamionym tytułem „Dokąd idziemy”¹³ pisan o współpracy ze społeczeństwem, o propagowaniu i popieraniu wszystkich inicjatyw służących miastu i jego mieszkańcom. Od początku podjął kampanię przeciwko prasie brukowej, nastawionej na tanią sensację. Polemizował z „Echem Białostockim, Ostatnimi Wiadomościami” oraz tygodnikiem „Tempo”, naraził się środowisku cyklem „Bajek i satyr” podpisywanym przez Józefa Mayera, gdzie na wzór La Fontaine’a krytykowano stosunki społeczne w Białymstoku. Z ambitnych planów kształtowania opinii społecznej „Goniec” musiał szybko zrezygnować, zastępując je artykułami typu „Morderstwo czy samobójstwo”, „Defraudacje”, „Niesamowity wypadek” oraz kroniką złodziejską. Od 20 stycznia dziennik zwiększono z jednej do dwóch stron lokalnych publikowanych w formie wkładki. Dodano „Kronikę filmową”, w którym omawiano treść nowości, jak też wydarzenia z życia świata aktorskiego i filmowego. Ostatni numer 51 ukazał się 26.11.1936 roku bez żadnej zapowiedzi likwidacji pisma. Zasoby: Książnica Podlaska, 1936, nr 1-51 (mikrofilm).

Kurier Białostocki, 1921-1922, red. Benedykt Filipowicz, wydawca. A. Gartkiewicz. Pierwszy numer ukazał się 17 września 1921 roku, odbijany w Polskiej Drukarni Udziałowej Sp. Akcyjna w nakładzie 1000 egzemplarzy. Był dziennikiem regionalnym, przeznaczonym dla województw wschodnich. Naczelne hasła „Kuriera Białostockiego”: „Wszyscy Polacy – wszystko dla Ojczyzny” i „W jedności Polaków – potęgą Polski” drukowano w każdym numerze na najbardziej widocznym miejscu. Zgodnie z programem na łamach „Kuriera” pojawiało się wiele wiadomości ze świata polityki, dotyczyły one sytuacji w sejmie, przesileni gabinetowych, zmian rządów, polityki wewnętrznej i zagranicznej itp. W czasie plebiscytu na Śląsku Górnym i Cieszyńskim „Kurier” bardzo angażował się w tę sprawę, zamieszczając liczne artykuły o przeszłości Śląska i historycznych prawach Polski do tych ziem.

Gazeta posiadała również stronę literacką, gdzie publikowano utwory miejscowych twórców, a także powieści i opowiadania w odcinkach, np. J. I. Kraszewskiego *Grzechy hetmańskie*, czy Guy de Maupassanta *Ciocia Klocia*. Osobne miejsce zajmował cykl historycznych artykułów Jana Glinki *Kartki z dziejów Białegostoku*. W październiku

1921 roku dziennik stał się oficjalnym organem Związku Ludowo-Narodowego, a stanowisko redaktora naczelnego objął Wojciech Biega. Od tego momentu przestał być samodzielną gazetą i stał się mutacją warszawskiego „Kuriera” z dodatkiem ostatniej strony drukowanej w Białymstoku. W nowej formie ukazywał się do 5 lutego 1922 roku. Ostatni numer zawierał informację o sprzedaży drukarni i czasowym zawieszeniu pisma. Zasoby: Biblioteka Uniwersytecka, 1921, nr 1-87; 1922, nr 1-29, (mikrofilm).

Kurier Białostocki, 1939, red. i wyd. Mikołaj Zdanowicz i Czesław Ancerewicz. Zaczął się ukazywać 1 marca 1939 roku po zamknięciu „Echa Białostockiego”. Numer pierwszy wydano zachowując układ graficzny, ilość stron i nakład zlikwidowanego dziennika. Mimo powiązań i kontaktów Zdanowicza z „Echem” nowe pismo uważa się za mutację warszawskiego „Kuriera Porannego”. Popierało ono w sposób wyraźny obóz sanacyjny, lansując koncepcje zbliżone do stanowiska endeckiego. W lipcu na krótko stało się mutacją „Kuriera Łódzkiego”, a po trzech tygodniach Echa Łódzkiego. „Kurier” ukazywał się do ostatniego dnia przed wybuchem wojny, ale numery 236-239 (28-31 sierpnia 1939) nie zawierały już wiadomości lokalnych. Zasoby: Książnica Podlaska, 1939 (mikrofilm).

Kurier Białostocki ABC, 1928, red. i wyd. Kazimierz Czernecki. Był mutacją warszawskiego „ABC” z dodrukiem w Białymstoku ostatniej strony, organ Stronnictwa Narodowego. Od 11 marca 1928 roku publikował interesującą ankietę „Co trzeba zrobić dla Białegostoku”. Występował przeciw sanacji i nowo utworzonemu BBWR, w związku z tym był często konfiskowany w całości lub skreślano niektóre artykuły. Notowano też napady na redakcję „Kuriera”. Wypadki te wiązały się ściśle z wyborami do Sejmu w marcu 1928 roku, podczas których pismo popierało kandydatów Polskiego Bloku Katolickiego. Po wyborach przez kilka dni „Kurier Białostocki ABC” nie wychodził. Od 11 czerwca wydawnictwo przejął Jan Sommer. Dziennik ukazywał się z przerwami do 31 lipca, kiedy to mutacja została zlikwidowana i w Białymstoku pozostało tylko przedstawicielstwo, przesyłające informacje z miasta i województwa do Warszawy. Zasoby: Książnica Podlaska, 1928, nr 1-214 (mikrofilm), brakuje nr 1-7, 56, 79, 101, 212-213; 1928, pojedyncze numery w wersji drukowanej.

Białostocki Kurier Polski, 1924-1925, red. naczelny Zygmunt Kaczorowski. Do kolegium redakcyjnego należeli: Władysław Kolendo, Janina Komarnicka, Konstanty Kosiński, Władysław Olszyński i Stanisław Reinahard. Grupa ta w 1912 roku wydawała pierwsze czasopismo w języku polskim w Białymstoku – „Gazetę Białostocką”, a następnie od 1919 roku „Dziennik Białostocki”. Wznowiony po półtorarocznej przerwie jako organ prorządowy pod zmienionym tytułem: „Białostocki Nowy Kurier Polski”, pod red. Włodzimierza Grzybowskiego. Drukowany w zakładzie Sz. Zbara w nakładzie 500 egzemplarzy. Obecność na łamach pisma „Kroniki policyjnej” i „Wiadomości brukowych”, było zaprzeczeniem programu poprzednika i ustępstwem na rzecz taniej sensacji, gwarantującej odbiorców. Od początku swego istnienia dziennik występował przeciwko ideologii komunistycznej. Od 23 sierpnia 1926 roku opuszczono w tytule wyraz „Białostocki” i odtąd pełny tytuł brzmiał „Nowy Kurier Polski – codzienne pismo popołudniowe”. „Nowy Kurier” ukazywał się krótko, zaledwie do 19 września 1926 roku. Zasoby: Biblioteka Uniwersytecka, 1924, 1925 (mikrofilm).

Ostatnie Wiadomości, 1935-1936, red. Jan Pabjan. Wydawane od 15 lipca jako kontynuacja „Ostatnich Wiadomości Białostockich”, ukazujących się w latach 1930-1934, ale z wielu względów można je traktować jako odrębne pismo. Pierwszy numer

białostocki miał kolejny numer swego macierzystego dziennika warszawskiego. Od 21 grudnia pismo ogłosiło się „niezależnym dziennikiem demokratycznym”. Z sympatią przedstawiano informacje dotyczące mniejszości żydowskiej, ostro zwalczano tzw. „prasę rewolwerową” i jej żerowanie na ludzkich słabostkach. Gazeta ukazywała się do 4 kwietnia 1936 roku. Potem nieoczekiwanie zamiast kolejnych numerów wydano 5 jednodniówek. Ich autorem był Józef Kwiatkowski. Zasoby: Książnica Podlaska: 1935, 15 VII-31 XII; 1936 nr 1-95, dodatkowo 5 jednodniówek (wersja drukowana).

Robotnik Białostocki, 1937-1939, red. odpowiedzialny Kazimierz Kwieciński, Marian Pietruczuk, Władysław Zieliński, Waław Radulski i Bolesław Żongolowicz. Była to mutacja warszawskiego „Robotnika”, wydawana przez Okręgowy Komitet Robotniczy PPS, z ostatnią stroną lokalną. Drukowany w Zakładach Graficznych „Feniks” ukazywał się w nakładzie 1500 egzemplarzy. Numer pierwszy pojawił się 5.09.1937 roku. Miał on największą ilość prenumeratorów i rozchodził się codziennie prawie w całym nakładzie, który jak na stosunki białostockie był wysoki. Prasa lokalna, a szczególnie konkurencyjne „Echo Białostockie”, występowało przeciw „Robotnikowi Białostockiemu” zarzucając mu szerzenie komunizmu i wysługiwanie się Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi. „Robotnik” zorganizował kampanię przeciwko innym pismom pod hasłem „Precz z prasą brukową”, nawołując do bojkotowania dzienników endeckich – szczególnie „Echa Białostockiego”. Poza sprawami społecznymi poświęcał dużo miejsca kwestiom kultury, zamieszczając recenzje ze sztuk teatralnych, ciekawych filmów, interesujących nowości wydawniczych, audycji radiowych itp. W styczniu 1939 roku odbył się proces prasowy przeciw gazecie za umieszczenie artykułu pt. *O typach endeckich słów kilkoro*¹⁴. Po ostrej polemice słownej sąd uniewinnił „Robotnika” nie dopatrując się w enuncjacjach dziennika niczego obraźliwego. Ukazywał się do chwili wybuchu II wojny światowej - ostatni numer wydano 28 sierpnia 1939 roku. Zasoby: Książnica Podlaska, 1937, nr 94-123, brak nr 108; 1938, nr 277-369, brak nr 288, 297, 303, 334; 1939, nr 121-211, brak nr 203, 206 (w postaci mikrofilmu).

Wiadomości Białostockie, 1939, red. i wyd. Tadeusz Ruszczewski, podtytuł brzmiał: „Gazeta poranna dla wszystkich”. Zaczęły ukazywać się 1 stycznia 1939 roku jako mutacja warszawskich „Ostatnich Wiadomości”, drukowane w zakładzie M. Prużańskiego; tylko ostatnia strona zawierała wiadomości lokalne. Posiadały stałe rubryki: „Z dnia”, „Dziś w kinach”, „Kronika policyjna”, „Sport”, „Dyżury aptek”, „Zmarli”. Gazeta nie miała większych ambicji publicystycznych, ograniczając się do charakteru informacyjnego, co zresztą podkreślono w programie wydawniczym. Na łamach pisma w zasadzie nie zajmowano się sprawami społecznymi ani politycznymi. Była to raczej kronika rejestrująca wszelkie zdarzenia typu sensacyjno-brukowego. Wychodziła do końca czerwca 1939 r. Mimo plotkarskiego charakteru nie znalazła zainteresowania wśród społeczeństwa i musiała zawiesić swoją działalność. Zasoby: Książnica Podlaska, 1939 (mikrofilm); 1939, nr 91-178 (wersja papierowa).

PODSUMOWANIE

Na podstawie przedstawionego zestawienia jak i dotychczasowego stanu badań można stwierdzić, iż w omawianym okresie, w Białymstoku ukazywało się ok. 35 tytułów

dzienników w języku polskim (zał. 1) oraz 16 tytułów dzienników przeznaczonych dla czytelników pochodzenia żydowskiego w języku jidisz (13), polskim (2), rosyjskim(1) (zał. 2). Najbogatsza kolekcja roczników prasy białostockiej znajduje się w Bibliotece Narodowej w Warszawie i w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego. Zbiory bibliotek białostockich są w tym zakresie bardzo skromne, w szczególności dotyczy to dokumentów w postaci drukowanej. Nieco większy zasób utrwalony został w postaci mikrofilmów znajdujących się w Bibliotece Uniwersyteckiej im. Jerzego Giedroycia i Książnicy Podlaskiej.

Z ogólnej liczby ok. 45 dzienników odnotowanych przez Z. Sokół, w katalogu centralnym czasopism miasta Białegostoku, zarejestrowano w sumie 21 tytułów prasy codziennej wydawanych w okresie Drugiej Rzeczypospolitej. Należą do nich dzienniki publikowane wyłącznie w języku polskim, nie zachowały się gazety przeznaczone dla ludności pochodzenia żydowskiego.

Taki stan rzeczy obliuguje miejscowe środowisko bibliotekarskie do podjęcia jak najszybszych działań w celu zabezpieczenia zbiorów gazet regionalnych oraz ich uzupełnienia. Pierwszym zadaniem jakie podjęto w Bibliotece Uniwersyteckiej jest przeniesienie posiadanych zasobów na nośniki cyfrowe. W pracowni digitalizacji zbiorów skanowane są mikrofilmy pochodzące ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej. W dalszej kolejności podobnemu procesowi poddane będą zasoby innych bibliotek posiadających w swych zbiorach gazety regionalne. W ramach utworzonego w 2004 roku Konsorcjum Bibliotek Naukowych już wkrótce uruchomiona zostanie Podlaska Biblioteka Cyfrowa. Projekt jest wspólną inicjatywą środowiska naukowo-kulturalnego miasta Białegostoku. Biblioteki wchodzące w skład Konsorcjum będą umieszczały swoje zasoby w formie cyfrowej na wspólnej platformie sprzętowo-programowej, sprawując nad nimi merytoryczną pieczę w zakresie reguł udostępniania, katalogowania, opisu i aktualizacji. System elektroniczny oparty będzie na polskim oprogramowaniu dLibra, stworzonym w Poznańskim Centrum Superkomputerowo-Sieciowym i rozwijanym aktualnie we współpracy z Poznańską Fundacją Bibliotek Naukowych. System zostanie posadowiony na serwerze Politechniki Białostockiej. Całością będzie kierowała Biblioteka UwB. Poza już wymienionymi w realizacji przedsięwzięcia udział wezmą także Książnica Podlaska, oraz biblioteki Wyższego Archidiecezjalnego Seminarium Duchownego i Filii Akademii Muzycznej w Warszawie.

Podlaską Bibliotekę Cyfrową będą współtworzyć cztery kolekcje:

Dziedzictwo Kulturowe, znajdują się tu cyfrowe kopie najcenniejszych zabytków piśmiennictwa, starodruki, zbiory kartograficzne, druki supraskie, rękopisy, czasopisma XIX-wieczne, zbiory ikonograficzne.

Regionalia wraz z Dokumentami Życia Społecznego, rejestrująca cyfrowe kopie dokumentów dotyczących regionu Podlasia, znajdujące się w bibliotekach Warszawy, Krakowa, Białegostoku oraz Białorusi, Litwy, Ukrainy i Rosji, **prasy białostockiej z okresu międzywojennego**, a także cyfrowe kopie ulotek, plakatów, afiszy, zaproszeń, katalogów wystaw i targów oraz inne druki ulotne dotyczące Podlasia.

Naukowo-Dydaktyczna, obejmująca cyfrowe kopie podręczników i skryptów dla studentów, monografii, artykułów naukowych, prac magisterskich, doktorskich i habilitacyjnych pracowników białostockich uczelni uczestniczących w projekcie.

Muzykalia: w jej skład wejdą kopie nut, przede wszystkim unikatowych.

Jak wynika z przedstawionego opisu PBC prasa codzienna okresu dwudziestolecia międzywojennego znajdzie się w kolekcji Regionaliów.

Celem projektu jest stworzenie cyfrowych kopii najcenniejszych dzieł przechowywanych w bibliotekach naszego regionu, archiwach i muzeach i dzięki temu przedłużenie ich żywotności. Dzięki PBC łatwiejszy stanie się dostęp na szerszą skalę do dokumentów źródłowych, które ze względu na unikatowość i wartość historyczną nie są powszechnie znane (starodruki, rękopisy, nuty, mikrofilmy i mikrofiszki, kartografia) oraz do materiałów dotyczących regionu Polski Północno-Wschodniej, przechowywanych w bibliotekach krajowych jak i w bibliotekach krajów ościennych (Białoruś, Litwa, Rosja, Ukraina).

Ważnym zadaniem jest też uzupełnienie zasobów poprzez nawiązanie współpracy w tym zakresie z Biblioteką Narodową. Niezbędne są negocjacje w celu ustalenia kosztów, zdobycia funduszy (projekty unijne, sponsorzy, władze miejskie) i przeniesienia na nośniki cyfrowe lub mikrofilmy brakujących materiałów.

Dopełnieniem podjętych działań jest szeroko zakrojona akcja informacyjna w regionalnych mediach. Zwróciliśmy się do społeczności lokalnej z apelem o nieodpłatne udostępnienie Bibliotece Uniwersyteckiej znajdujących się w zbiorach prywatnych gazet i czasopism regionalnych jako darów, depozytu lub przekazania ich na czas określony w celu wytworzenia dokumentów wtórnych.

W Drugiej Rzeczypospolitej prasa miejscowa stanowiła dla społeczności białostockiej najaktualniejsze źródło informacji, służyła rozwijaniu wielu inicjatyw społecznych i kulturalnych, aktywnie uczestniczyła w szerzeniu oświaty, wspierała rozwój gospodarczy, propagowała idee i programy partii politycznych oraz lokalnych stowarzyszeń. Dzisiaj jest niezastąpionym źródłem historycznym, tym cenniejszym, iż archiwalia dotyczące Białegostoku tego okresu praktycznie nie istnieją. Przywrócenie jej obecności w powszechnej świadomości to ocalenie od zapomnienia ważnego okresu w dziejach regionu.

Załącznik nr 1. Tytuły gazet polskich ukazujących się w Białymstoku w latach 1919-1939 oraz ich zasoby

Zastosowano następujące skróty nazw bibliotek:

BAWSD	– Biblioteka Archidiecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego w Białymstoku
BJ	– Biblioteka Jagiellońska
BN	– Biblioteka Narodowa
BPm.st.W	– Biblioteka Publiczna miasta st. Warszawy
BS	– Biblioteka Sejmowa
BU	– Biblioteka Uniwersytecka im. J. Giedroycia w Białymstoku
BUW	– Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie
KP	– Książnica Podlaska
SGH	– Biblioteka Szkoły Głównej Handlowej
WPiM Tor	– Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Książnica Miejska im. M. Kopernika w Toruniu
WAP	– Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Białymstoku
(mf)	– mikrofilm

1. ABC. Białystok. Kurier Białostocki, red. K. Czernecki 1928 / BN, BN(mf), BUW.
2. Białostocki Głos Codzienny, red. J. Antonowicz, 1926 / BU (mf), KP (mf), BN, BUW.
3. Białostocki Kurier Nowości, red. J. Michałowska, J. Jaskólski, 1933 / BU (mf), KP (mf), BN, BN(mf).
4. Białostocki Kurier Polski, red. Wł. Kolendo, 1924-1925 / BN, BUW.
5. Białostocki Nowy Kurier Polski, red. Wł. Grzybowski, 1925-1926 / BU (mf), BUW (mf).
6. Białostockie Nowiny Codzienne, red. K. Babiński, 1933 / BU (mf), KP (mf), BN, WAP.
7. Dziennik Białostocki, red. Wł. Olsztyński, K. Kosiński, B. Filipowicz, 1919-1922 / BU (mf), BAWSD, BN, BN(mf), BUW, BPm.st.W.
8. Dziennik Białostocki, red. J. Ujejski, 1923-1939 / BU (mf), KP, KP (mf), BAWSD, BN, BN (mf), BUW, BPm.st.W.
9. Echo Białostockie, red. F. Nowakowski, A. Faranowski, 1931-1939 / BU (mf), BN, KP(mf 1935 -1939).
10. Express Białostocki, red. St. Kitlas, 1928 / BN.
11. Express Wieczorny, red. P. Osiatyński, 1928 /BN.
12. Gazeta Białostocka, red. T. Morelowski, 1927 / KP (mf), BN, BN (mf), BUW.
13. Gazeta Białostocka Dzień Dobry, red. J. Malinowski, 1931-1939 / KP (mf), BN, BN (mf).
14. Głos Obywatela, red. A. Faranowski, 1929-1930 / KP (mf), WAP, BN, BN (mf).
15. Głos Ziemi Białostockiej, red. J. Waławski, 1930-1931 / BN, BN (mf).
16. Goniec Białostocki, red. J. Józefowiczowa, M. Józefowicz, 1936 / KP (mf), BN.
17. Goniec Czerwony, organ TKKF, red. T. Radwański, 1920 / KP (mf), BJ, BN (mf), BS.
18. Kurier Białostocki (I), red. A. Gartkiewicz, 1921-1922 / BU, BN, BUW (mf).
19. Kurier Białostocki (II), red. J. Ujejski, 1923 / BN.
20. Kurier Białostocki (III), red. J. Jaskólski, 1933.
21. Kurier Białostocki (IV), red. M. Zdanowicz, Cz. Ancerewicz, 1939 / KP (mf), BN.
22. Kurier Białostocki ABC, red. K. Czernecki, 1928 / KP (mf), BN (mf), BUW.
23. Kurier Podlaski, red. E. Platzek, 1936 / BN.
24. Kurier Polski w Białymstoku, red. M. Łotowski, 1924 / BU (mf), BUW, BUW (mf).
25. Nowe Echo Białostockie, red. A. Faranowski, 1932 / BN.
26. Nowy Dziennik Białostocki, red. A. Lubkiewicz, J. Żmudziński, Z. Minkiewicz, 1921-1922 / BU, KP (mf), AWSO, BN, BN (mf), BUW.
27. Nowy Kurier Białostocki, red. H. Stankiewicz, 1922 / BN, BUW.
28. Nowy Kurier Polski, red. S. Grostern, 1926 / BUW (mf).
29. Ostatnie Wiadomości, red. J. Pabjan, 1935-1936 / KP (mf), BN.
30. Ostatnie Wiadomości Białostockie, red. B. Ritter, Cz. Ancerewicz, 1930-1934 /BN.
31. Przedświt: dziennik socjalistyczny, red. F. Nowakowski, 1928 / BN.
32. Robotnik Białostocki, red. K. Kwieciński, 1937-1939 / KP (mf), BN, BN (mf).
33. Wiadomości Białostockie, red. T. Ruszczewski, 1939 / KP (mf), BN.
34. Wiadomości Białostockiego Powiatowego Komitetu Wojenno-Rewolucyjnego, red. I. Oszorow, 1920 / KP (mf), BJ, BN, BN (mf), BS.
35. Wiadomości Przedwyborcze (3 x tyg.), red. K. Koniński, 1927 / BN, BUW, WBPiM Toruń.

Załącznik nr 2. Tytuły gazet żydowskich ukazujących się w Białymstoku w latach 1919-1939 i ich zasoby

Zastosowano następujące skróty nazw bibliotek:

- BN – Biblioteka Narodowa
 BUW – Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie
 BS – Biblioteka Sejmowa
 ŻIH – Żydowski Instytut Historyczny – Biblioteka
 (mf) – mikrofilm

1. Białystoker Telegraf (Białostocki Telegraf), 1927-1928 / BN.
2. Białystoker Judischer Kurier (Białostocki Żydowski Kurier), red. M. Wysocki, H. Kozak, 1931-1934 / ŻIH, ŻIH (mf).
3. Białystoker Kurier (Białostocki Kurier), red. I. Stejnasapir, 1925 -1928.
4. Dos Naje Lebn (Nowe życie), red. P. Kapłan, A. Albek, 31 I 1919-7 IX 1939 / BN, BUW, ŻIH (mf).
5. Gut Morgn (Dzień dobry), red. H. Kozak, 1933-1938.
6. Jidiszer Kurier (Żydowski Kurier), 1927-1928 / ŻIH.
7. Kresn Kurier (Kurier Kresowy), red. I. Szejnsapir, 1927 / ŻIH, ŻIH (mf).
8. Najer Białystoker Cajtung (Nowa Białostocka Gazeta), red. A. Ginzburg, 1937-1939 / BN.
9. Naje Cajtung (Nowa Gazeta), red. I. Szejnsapir, I. Gurewicz, M. Frydman, 1933.
10. Unser Białystoker Ekspres (Nasz Białostocki Eksperss), red. Mosze Wysoki, Hersz Kazar, 1934-1939 / ŻIH.
11. Unser Lebn (Nasze życie), red. P. Kapłan, red. odp. J. Rubinlicht, 1931-1934 / BN, BUW, ŻIH.
12. Unser Ownt Cajtung, (Nasza wieczorowa gazeta), red. I. Szejnsapir, 1933 / BN, BUW.
13. Unser Cajtung (Nasza Gazeta), red. I. Szejnsapir, I. Gurewicz, M. Frydman, 1936 / BN.
14. Dziś, red. M. Wadyas-Schonbrunn, 1932 (w jęz. pol.).
15. Piąta Rano w Białymstoku, red. M. Wadyas-Schonbrunn, 1933-1934 (w jęz. pol.) / BN.
16. Gołos Biełostoka (Głos Białegostoku), red. J. Zeligman, 1919-1922, (w jęz. ros.) / BUW, BS.

BIBLIOGRAFIA

1. *Białystok ilustrowany. Zeszyt pamiątkowy*, pod red. A. Lubkiewicza, [Białystok 1921], s. 63-68.
2. Czyżewska I., *Białostocka prasa codzienna w języku polskim w latach 1935-1939*, Białystok 1986, maszynopis pracy magisterskiej.
3. Filipowicz Z., *Dziennik Suwalski 1920-1921*, „Tyg. Suwal.” 2003, nr 16, s. 11.
4. Filipowicz Z., *Prasa suwalska okresu międzywojennego*, w: *Studia i materiały do dziejów Suwalszczyzny*, praca zbior. pod red. J. Antoniewicza, Białystok 1965, s. 319-348.

5. Fuks M., *Z dziejów prasy żydowskiej w Polsce w latach 1918-1939*, „Biul. Żyd. Inst. Hist.” 1970, nr 75, s. 55-73.
6. Fuks M., *Prasa żydowska w Białymstoku (1918-1939)*, „Biul. Żyd. Inst. Hist.” 1988, nr 3/4, s. 145-152; toż, „Stud. Podl.” t. 2 (1989), s. 240-249.
7. Karczmarczyk M., *Początki polskiej prasy codziennej w Białymstoku 1919-1923*, maszynopis pracy magisterskiej.
8. *Katalog prasowy „PARA”*, Poznań 1935-1939.
9. Kowalczyk R., *Prasa lokalna w Polsce*, Poznań 2000.
10. Mościcki H., *Białystok. Zarys historyczny*, Białystok 1933, s. 189-190.
11. Notkowski A., *Państwowa polityka prasowa Drugiej Rzeczypospolitej (1919-1939)*, „Kwart. Hist. Prasy Pol.” t. 17, 1978, z. 1, s. 65-87.
12. Notkowski A., *Polska prasa prowincjonalna Drugiej Rzeczypospolitej (1918-1939)*, Warszawa-Łódź 1982.
13. Paczkowski A., *Polska prasa codzienna w latach 1918-19139. Niektóre kierunki przemian*, „Rocz. Bibl. Nar.” t. 12-13, 1976/1977, s. 211-228.
14. Paczkowski A., *Prasa polska w latach 1918-1939*, Warszawa 1980.
15. Paczkowski A., *Prasa w życiu politycznym II Rzeczypospolitej*, „Dzieje Najnow.” R. 10, 1978, nr 3, s. 29-55.
16. Paczkowski A., *Prasa żydowska II Rzeczypospolitej*, „Kwart. Hist. Prasy Pol.” 1991, nr 2, s. 51-67.
17. Sokół Z., *Czasopiśmiennictwo białostockie w latach 1918-1939*, w: *Studia i materiały do dziejów miasta Białegostoku*, pod red. J. Antoniewicza i J. Joka, t. 1, Białystok 1968, s. 381-429.
18. *Spis Gazet i Czasopism Rzeczypospolitej Polskiej oraz „Poradnik Reklamowy”. Biuro Ogłoszeń Teofila Pietraszka*, Warszawa 1935-1939.
19. *Urzędowy Wykaz Czasopism Wydanych w Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 1929-1939.
20. *Urzędowy Wykaz Druków Wydanych w Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 1929-1938.
21. *Wiadomości statystyczne miasta Białegostoku*, „Kwart. Statyst.”, Białystok 1933-1938.
22. *Wiadomości statystyczne miasta Białegostoku za lata 1921-1928*, Białystok 1929.
23. *Wiadomości statystyczne miasta Białegostoku za lata 1929-1934*, t. 1-2, Białystok 1935-1936.
24. Władyka W., *Dzienniki w języku polskim w Drugiej Rzeczypospolitej (1918-1939). Zestaw tytułów*, „Rocz. Hist. Czas. Pol.” 1975, t. 14, z. 4, s. 495-527.
25. Władyka W., *Krew na pierwszej stronie. Sensacyjne dzienniki Drugiej Rzeczypospolitej*, Warszawa 1982.
26. Władyka W., *Prasa codzienna w Polsce (1918-1939). Charakterystyka statystyczna*, „Rocz. Hist. Czas. Pol.” 1974, t. 13, z. 1, s. [137]-153.

Przypisy

¹ Z. Sokół, *Czasopiśmiennictwo białostockie w latach 1918-1939*, w: *Studia i materiały do dziejów miasta Białegostoku*, pod red. J. Antoniewicza i J. Joka, t. 1, Białystok 1968, s. 381-429.

² M. Fuks, *Prasa żydowska w Białymstoku (1918-1939)*, „Biul. Żyd. Inst. Hist.” 1988, nr 3/4, s. 145-152; toż „Stud. Podl.” t. 2 (1989), s. 240-249.

³ I. Czyżewska, *Białostocka prasa codzienna w języku polskim w latach 1935-1939*, Białystok 1986, maszynopis pracy magisterskiej; M. Karczmarczyk, *Początki polskiej prasy codziennej w Białymstoku 1919-1923*, maszynopis pracy magisterskiej.

⁴ W. Władyka, *Dzienniki w języku polskim w Drugiej Rzeczypospolitej (1918-1939). Zestaw tytułów*, „Rocz. Hist. Czas. Pol.” 1975, t. 14, z. 4, s. 495-527; W. Władyka, *Prasa codzienna w Polsce (1918-1939). Charakterystyka statystyczna*, „Rocz. Hist. Czas. Pol.” 1974, t. 13, z. 1, s. [137]-153.

⁵ A. Notkowski, *Polska prasa prowincjonalna Drugiej Rzeczypospolitej (1918-1939)*, Warszawa-Lódź 1982; A. Paczkowski, *Prasa polska w latach 1918-1939*, Warszawa 1980.

⁶ *Białystok ilustrowany. Zeszyt pamiątkowy*, pod red. A. Lubkiewicza, [Białystok 1921], s. 63-68; M. Mościcki, *Białystok. Zarys historyczny*, Białystok 1933, s. 189-190.

⁷ *Spis Gazet i Czasopism Rzeczypospolitej Polskiej oraz „Poradnik Reklamowy”*. Biuro Ogłoszeń Teofila Pietraszka, Warszawa 1935-1939.

⁸ *Wiadomości statystyczne miasta Białegostoku za lata 1921-1928*, Białystok 1929; *Wiadomości statystyczne miasta Białegostoku za lata 1929-1934*, Białystok, t. 1-2, Białystok 1935-1936; *Wiadomości statystyczne miasta Białegostoku*, „Kwart. Statyst. Białystok”, 1933-1938.

⁹ A. Notkowski, op. cit., s. 13-15.

¹⁰ H. Mościcki, op. cit., s. 189-190.

¹¹ Charakterystykę treściową oparto na analizie dostępnej prasy i pracy Z. Sokół, op. cit, s. 382-411.

¹² Zofia Sokół w cytowanej już wielokrotnie pracy wyodrębnia trzy samodzielne pisma używające tytułu „Dziennik Białostocki”, natomiast w zestawieniu czasopism W. Władyki i publikacji A. Notkowskiego dzienniki figurują jako jedno pismo. Po dokładnej analizie poszczególnych roczników oraz katalogów BN i BUW zasadne jest wyodrębnienie dwóch odrębnych gazet, jak to uczyniono w niniejszym zestawieniu.

¹³ „Goniec Białostocki” 1936, nr 1, s. 1.

¹⁴ „Robotnik Białostocki” 1938, nr 362, s. 3.